

ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОДИН З ПРОВІДНИХ ВИДІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Анотація. Статтю присвячено проблемі вивчення розвитку образного мислення в підлітковому віці, комплексне вивчення якого дає змогу розширити та поглибити знання про формування мисленнєвих функцій, зокрема виявити основні механізми інтелектуальної діяльності, пов'язаної з оперуванням зоровими образами, і дослідити взаємозв'язки між ними.

Ключеві слова: образне мислення, мисленнєві функції, інтелектуальна діяльність, зорові образи.

Аннотация. Статья посвящена проблеме изучения развития образного мышления в подростковом возрасте, комплексное изучение которого дает возможность расширить и углубить знания о формировании мыслительных функций, а именно выявить основные механизмы интеллектуальной деятельности, связанной с оперированием зрительными образами, и определить взаимосвязи между ними.

Ключевые слова: образное мышление, мыслительная функция, интеллектуальная деятельность, зрительные образы.

Annotation. This article is dedicated to the problem of studying of the development of figurative thinking of the teenagers, the complex studying of which gives the opportunity to extend and to deepen the knowledge about the formation of the mental functions, namely to expose the main mechanisms of intellectual activity, connected with the operation with the visual images, and to define the correlations between them.

Key words: figurative thinking, mental functions, intellectual activity, visual images.

Соціальна значущість проблеми формування особистості, яка здатна до вирішення креативних інтелектуальних задач, зумовлює необхідність пошуку ефективних методів розвитку продуктивного творчого мислення. Одним з видів продуктивної інтелектуальної діяльності є образне мислення.

У вітчизняній психології вивчення образного мислення ґрунтувалося на засадах культурно-історичного підходу і принципах теорії діяльності. Дослідження проводилися в умовах функціонування систем "людина - машина", "людина - знак" на основі вивчення процесів сприйняття та переробки інформації в операторській діяльності (В.М. Гордон, В.П. Зінченко, В.М. Муніпов).

Дослідження образного мислення зарубіжними авторами здійснювалося в рамках гештальттеорії та біхевіоризму, при цьому основна увага акцентувалася на продуктивності даного виду інтелектуальної діяльності (Р. Арнхейм, Дж. Гібсон, Р.Л. Грегорі, Д. Мецлер, Р.Н. Шепард та ін.).

Емпіричне дослідження образного мислення відбувається в основному шляхом вивченням його окремих складових та характеристик. Зокрема, розроблено класифікацію зорових образів та встановлено взаємозв'язок між різними типами образів (Б.Г. Ананьев, П.Я. Гальперін, А.А. Гостев, В.Ф. Рубахін, Б.М. Теплов); виявлено механізми образного мислення (Б.І. Безпалов, А.В. Брушлинський, М.Н. Подд'яков, С.М. Симоненко); визначено зміст, механізми та структуру просторового мислення (Л.Л. Гурова, І.Я. Каплунович, Т.В. Кудрявцев, Б.Ф. Ломов); здійснено дослідження кольору та форми як візуальних засобів кодування інформації (О.Ю. Артем'єва, С.М. Симоненко); вивчено взаємозв'язок образного мислення з іншими психічними функціями, зокрема зі сприйняттям (Р.Л. Грегорі, В.П. Зінченко, О.К. Тихомиров) та інтуїцією (К.Н. Поливанова, С.М. Симоненко).

З точки зору вікової психології, найбільш сензитивним для інтелектуального розвитку є підлітковий вік (Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, Ж. Піаже). Рядом сучасних досліджень підтверджується ключове значення формування і розвитку мисленнєвої функції, у тому числі й образного мислення, на даному онтогенетичному періоді (В.П. Зінченко, С.М. Симоненко, І.С. Якиманська). Зважаючи на сензитивні характеристики підліткового віку, науковці часто здійснюють свої дослідження саме на цьому контингенті. Так, виявлено види і механізми створення образів учнями середніх класів (І.С. Якиманська); вивчено просторове мислення школярів і встановлено типи, види і зміст оперування просторовими образами (І.Я. Каплунович); визначено зміст і методи художнього конструювання на заняттях з молодшими підлітками (Н.Г. Гриневич).

Проте відсутність комплексного експериментального дослідження процесу розвитку образного мислення в підлітковому віці зумовлює необхідність подальшого вивчення даної психологічної проблематики.

Ми притримуємося думки, що образне мислення є одним з провідних видів інтелектуальної діяльності в підлітковому віці, який відрізняється певною специфікою і має свої закономірності розвитку. Вивчення психологічних механізмів образного мислення дозволить не тільки виявити ці закономірності, але й дасть можливість для розробки адекватних засобів цілеспрямованої корекції його розвитку в учнів-підлітків, що, у свою чергу, сприятиме формуванню креативного інтелектуального потенціалу.

Теоретико-методологічними засадами нашого дослідження стали: принцип взаємозв'язку діяльності та розвитку психіки (О.М. Леонтьєв, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн та ін.); принцип діалектичної єдності особистого і суспільного, індивідуального і соціального (Г.М. Андреев, Г.О. Ковальов, Г.С. Костюк, В.М. М'ясищев та ін.); принципи гуманістичної психології (А. Маслоу, Л.А. Петровська, К. Роджерс та ін.); культурно-історична концепція (Л.С. Виготський); принцип детермінізму (Н. Аха, О. Зельц, О. Кюльпе, Х. Уатт); основні положення теоретичної концепції образного відображення (Б.Г. Ананьєв, Л.В. Запорожець, В.П. Зінченко, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, А.А. Смирнов та ін.); вивчення мислення і сприйняття як продуктивних процесів (Р. Арнхейм, Дж. Гібсон, Р.Л. Грегори, Д. Мецлер, Р.Н. Шепард та ін.).

Аналіз психологічної, педагогічної, методичної літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення отриманої інформації допомогли нам обґрунтувати теоретичні засади вивчення змісту та механізмів функціонування образного мислення в підлітковому віці. У результаті проведеної практичної роботи, на основі співставлення прогностичних показників та отриманих емпіричних даних було встановлено психологічні закономірності формування та розвитку операційно-змістовних компонентів образного мислення дітей підліткового віку; експериментально вивчено динаміку розвитку основних характеристик образного мислення підлітків і визначено її стрибкоподібний характер; виявлено взаємозв'язок і взаємозалежність у розвитку і функціонуванні різних операціональних структур образної мисленнєвої діяльності в підлітковому віці. На підставі теоретичних пошуків та з урахуванням експериментальних даних нами розроблено систему цілеспрямованої корекції розвитку основних структурних компонентів та механізмів образного мислення підлітків.

Теоретична значущість нашої роботи полягає у здійсненні аналізу та інтеграції підходів до розуміння змістовних компонентів та операціональних механізмів образного мислення, репрезентації його розвитку в підлітковому віці як складно-структурованої інтелектуальної діяльності.

Проведене дослідження дозволило на прийти до таких висновків:

1. Образне мислення є самостійним видом продуктивної мисленнєвої діяльності, що відображає явища, зв'язки і відношення об'єктивної реальності засобами візуального кодування.

2. Сензитивним онтогенетичним періодом для розвитку образного мислення є підлітковий вік.

3. У підлітковому віці відбувається значний розвиток продуктивності образного мислення, а саме: зростає активність висування візуальних гіпотез відносно невизначених перцептивних стимулів; підвищується активність конструктивної трансформації заданої графічної форми; знижується ступінь залежності від заданого перцептивного поля; зростає категоріальна гнучкість процесів образної вербалізації.

Ефективність розробленої нами методики цілеспрямованого розвитку основних компонентів образного мислення, про яку вже згадувалося вище, підтверджена результатами контрольного експерименту.

Ми усвідомлюємо, що проведена робота не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшу перспективу дослідження вбачаємо в продовженні експерименту.

Література

Тарнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие / пер. с англ. - М.: Прогресс, 1974. - 392 с.

2. Беспалов Б.И. Действие: (Психологические механизмы визуального мышления). - М.: Изд-во МГУ, 1984. - 189 с.

3. Каплунович И.Я. О структуре визуального мышления и уровнях его развития // Визуальное мышление и творчество: проблемы и перспективы исследования: Тематический сборник статей по материалам докладов международного симпозиума / Под общ. ред. А.Я. Чебыкина, С.Н. Симоненко. - Одесса: Южноукр. гос. ун-т, 1996. - С. 22-26.

4. Симоненко С.Н. К проблеме изучения механизмов визуального мышления // Наука і освіта. - 1997. - Квітень, спецвипуск. - С. 54-58.

5. Шрагина Л.И. Оригинальность и творчество: проблема критерия „оригинальность“ в психологии творчества // Практична психологія та соціальна робота. - 1999. - №3. - С. 38-40.

УДК 378.4

Г.О. КОЗЛАКОВА

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ФАХОВИХ КОНФЕРЕНЦІЙ ЯК НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. Статтю присвячено аналізу плану наукових конференцій Міністерства освіти і науки України на 2010 р. та порівнянню стилю запровадження і результативності декількох конференцій, проведених у травні 2010 р.

Ключові слова: наукова конференція, учасники конференції, програма конференції, результативність конференції.

Аннотация. Статья посвящена анализу плана научных конференций Министерства образования и науки Украины на 2010 год и сравнению стилей организации и результативности нескольких конференций, проведенных в мае 2010 г.

Ключевые слова: научная конференция, участники конференции, программа конференции, результативность конференции.

Annotation. The article is devoted to analyzing of Science conferences plan for 2010 year of Ministry of Education and Science of Ukraine. Comparative of some conferences had placed in Kiev in May, 2010 is represented too.

Keywords: science conference, participators of conference, program of conference, outcome of conference.